

Міжнародна наукова конференція „Мультимедійні та цифрові технології у збиранні, збереженні та вивченні фольклору”. Москва, 16-18 листопада 2011 р.

16-18 листопада 2011 року у Москві відбулася Міжнародна наукова конференція „Мультимедійні та цифрові технології у збиранні, збереженні та вивченні фольклору”, яку організував відділ фольклору Інституту світової літератури ім. А.М. Горького Російської академії наук, а профінансував Російський гуманітарний науковий фонд.

Актуальність скликання конференції була спричинена насамперед тим, що масове зникнення усної традиції вимагає негайного впровадження найбільш ефективних способів збирання, збереження, вивчення, архівації та видання фольклорних пам'яток, насамперед, за допомогою використання цифрових мультимедійних технологій. Окрім того, особливої важливості сьогодні набуває проблема збереження аналогових записів минулих років, що знаходяться у державних та приватних колекціях і нагально потребують цифрового перезапису.

Тематика конференції була зорієнтована на висвітлення таких основних питань, як „Реалізація принципу комплексності збирання фольклору в світлі використання сучасних інформаційних технологій”, „Наукові та редакційні перспективи роботи з фольклорним матеріалом у цифровому форматі”, „Створення спеціалізованих комп'ютерних програм для камеральної обробки та аналізу фольклорних текстів” та „Аудіо, фото, відео та комп'ютерне обладнання, що використовується для фіксації”.

Конференція відзначилася широтою географії учасників, причому, не лише за рахунок закордонних дослідників із Канади (Альберта) та України (Київ, Львів, Одеса), але й науковців приймаючої сторони. Як відзначив у своєму вступному слові директор Інституту світової літератури академік Олександр Куделін, Росію на цьому заході представили вчені не лише, традиційно, із провідних центрів Москви та Санкт-Петербурга, але й із інших, навіть найвіддаленіших куточків країни (Архангельська, Дудінки (п/о Таймир), Іжевська, Новосибірська, Самари та Сиктивкару). Вагома частка заходу була віддана і проблематиці, так чи інакше пов'язаній з українським фольклором, причому її заторкували у своїх виступах не лише українські дослідники, але й, наприклад, дослідниця із Канади Наталія Кононенко¹. Натомість виступ київського науковця Марини Гримич був присвячений проекту вивчення місцевих культур канадських „прерійських” провінцій².

¹ У повідомленні „Group sourcing Folklore Sound files: Involving the Community in Research” Н. Кононенко розповіла про досвід залучення широкої спільноти через інтернет-доступ до транскрибування/перекладу текстів українських народних пісень, аудіозаписи яких зберігаються в архіві Університету Альберти (Канада).

² У доповіді „Досвід використання мультимедійних та цифрових технологій у

Оскільки специфіка такого явища, як культура усної традиції нерідко вимагає застосування міждисциплінарного підходу, до участі у конференції були запрошені представники різних спеціальностей – філологи, етномузикологи, етнографи, антропологи, історики з практичним досвідом та конкретними напрацюваннями у запропонованих організаціях тематиках. До конференції також активно залучалися (у тому числі як співдоповідачі) фахівці зі сфери інформаційних технологій, адже саме завдяки бурхливому розвитку цієї галузі фольклористика сьогодні отримала новий, потужний інструментарій.

Під час конференції працювали три секції – „Електронні фольклорні архіви”, „Комп’ютерні технології у вивченні фольклору”, та „Електронні видання фольклору”, кожній з яких був відведений окремий день, причому, в останній із них замість вечірнього засідання відбувся тематичний круглий стіл¹. Крім того, на закінчення наукового форуму пройшла коротка презентація „Медіатеки Інституту світової літератури РАН”² і дисків, подарованих учасниками конференції.

У роботі цього заходу взяли участь і львівські дослідники – Ліна Добрянська (науковий співробітник Проблемної науково-дослідної лабораторії музичної етнології Львівської національної музичної академії ім. М.В. Лисенка, далі – ПНДЛМЕ) та Андрій Вовчак (доцент Кафедри української фольклористики ім. акад. Філарета Колесси Львівського національного університету імені Івана Франка) зі спільним виступом „Львівські електронні архіви українського фольклору”. Він прозвучав на першій із секцій, яка, властиво, і становила особливий інтерес для львів’ян – саме доповіді цієї секції, а також окремі промови, також пов’язані з діяльністю архівів народної творчості, що прозвучали в інші дні, дозволили дослідникам із різних куточків світу взаємно обмінятися практичним досвідом використання нових технологій у галузі архівування. З тієї ж причини цим доповідям віддано найбільше уваги у даному повідомленні.

Отож, Л. Добрянська розповіла про особливості оцифрування аналогових плівок архіву ПНДЛМЕ, а також про спроби створення у лабораторії електронних покажчиків із різним ступенем деталізації – від окремого сеансу до окремого народномузичного твору, що в майбутньому повинно стати основою багаторівневої інтернет-орієнтованої бази даних.

роботі Центру українського та канадського фольклору Університету Альберти (Едмонтон, Канада)” М. Гримич розповіла про упорядкування у вигляді бази даних величезного аудіомасиву, здобутого в результаті проведення 2360 інтерв’ю, та про перспективи створення пошукової системи як за географічним, так і за предметно-іменним принципом.

¹ Круглий стіл був присвячений обговоренню принципів створення та структури фольклорного підкорпусу національного корпусу російської мови.

² Див.: <http://www.imli.ru/on-line/mediateka/diski.php> – доступ 14.10.12.

Доповідь А. Вовчака висвітлила особливості використання цифрових технологій на основних етапах фольклорного документування: збирацької роботи (із застосуванням комплексної фіксації народномузичних творів), транскрипції та архівування на прикладі роботи Фольклорного архіву Кафедри української фольклористики ЛНУ. Крім того, були наочно продемонстровані результати перших кроків, зроблені на Кафедрі у напрямі реалізації ідеї аудіовізуального фольклорного архіву у повноцінному інтернет-функціонуванні¹.

Протягом ранкового засідання першої секції прозвучали ще дві доповіді, пов'язані з роботою народномузичних архівів при вищих навчальних музичних закладах і тому особливо цікавих для етномузикологів. У першій з них „Електронні форми опису і проблеми створення бази даних музично-фольклорного архіву”, виголошеній Галиною Сиченко та Наталією Леоною, йшлося про розроблені авторами форми електронного каталогу для опису матеріалів музично-фольклорного архіву кафедри етномузикознавства Новосибірської державної консерваторії (академії) ім. М.І. Глінки, а саме, форми каталогів фондів, реєстрів окремих колекцій та реєстрів виконавців і збирачів.

Друга доповідь, Олени Богіної та Сергія Безуглова „Мультимедійна система ‘Архів народної музики’ на базі Центру народної музики МГК ім. П.І. Чайковського: досвід і перспективи” розкрила поточний стан і перспективи проекту створення мультимедійної інформаційної системи, що активно розробляється у центрі від 2009 року. Реалізація цього проекту передбачає оцифрування різномірних архівних матеріалів – насамперед, багатоскладового фонду звукозаписів, що являє собою змістовий центр архіву, а також фотографій, супутньої документації, транскрипцій тощо. Продумане технічне² та програмне³ забезпечення архіву дозволяє, з одного боку, посилити надійність збереження інформації, а з іншого – зробити її доступною для користувачів (звичайно, із неоднаковими рівнями доступу).

Ще кілька конференційних виступів стосувалися проблеми електронного архівування зразків народної творчості, хоча і не були прямо пов'язані з автентичною музикою. Маються на увазі доповіді тієї ж секції „Формування бази даних фольклорного архіву Удмуртського інституту історії, мови та літератури УрО РАН” Тетяни Владикіної та Дениса Корнілова,

¹ Йдеться про співпрацю Фольклорної лабораторії Кафедри українського фольклору із сайтом „Українські пісні” (<http://www.pisni.org.ua> – доступ 14.10.12.) – лідером з-поміж інтернет-проектів української пісенної культури.

² Інформація (у першу чергу, звукозаписи) зберігається на масиві жорстких дисків за технологією RAID-6. Див: <http://uk.wikipedia.org/wiki/RAID> – доступ 14.10.12.

³ Зокрема, використовується система керування вмістом для публікації інформації в інтернеті Joomla, система керування базами даних Microsoft SQL на основі безкоштовної операційної системи Ubuntu. Див.: <http://uk.wikipedia.org/wiki/Joomla> – доступ 14.10.12; http://uk.wikipedia.org/wiki/Microsoft_SQL_Server – доступ 14.10.12.

„Формування регіонального електронного фольклорного архіву на Таймирі” Ніни Кудрякової та „Обрядовий фольклор чувашів: досвід створення інформаційно-дослідницької бази даних”. Цю тему великою мірою заторкнули і Наталія Драннікова та Сергій Меньшиков у своєму повідомленні „Від польових записів до публікацій. Досвід роботи Центру вивчення традиційної культури Європейської Півночі Поморського університету”, що прозвучало на ранковому засіданні в заключний день конференції. Цей центр, починаючи ще від 2000 року, спрямував свою діяльність у напрямі створення електронної версії та мультимедійної бази даних архіву (що формується за допомогою спеціальної програми-систематизатора, за допомогою якої заносяться записи), створення і розвитку сайту, розробки інформаційно-довідкової системи (обладнаної, що важливо, географічним інтерфейсом для взаємодії користувача із базою даних) і інформаційно-пошукової системи, навчальних компакт-дисків і фільмів.

Значним досягненням цієї конференції стала онлайн-трансляція цілого заходу на інтернет-порталі Інституту світової літератури¹, завдяки чому зареєстровані користувачі змогли брати віртуальну участь у засіданнях, обговорюючи виступи і задаючи запитання доповідачам у режимі чату. Додатковим бонусом конференції стали відеозаписи всіх виступів, викладені на сайті „Нові російські гуманітарні дослідження”, за адресою http://www.nrgumis.ru/articles/article.php?binn_rubrik_pl_articles=367 – доступ 14.10.12.

У підсумку конференції було виготовлено проєкт, у якому відзначено зростаючу в останні роки роль інформаційних та мультимедійних технологій у галузі фольклористики. Досвід учасників заходу довів, що сучасні комп’ютерні програмні засоби дозволяють сьогодні активізувати польові дослідження, забезпечити реставрацію і збереження аналогових архівних записів, дають поштовх до висунення нових дослідницьких підходів до фольклору, уможливають перехід на якісно інший рівень освітнього процесу з вивчення народної культури та надають унікальні редакційні можливості при публікації пам’яток фольклорної творчості.

Конференцію було вирішено зробити регулярною, і наступна запланована на 2014 рік. На майбутньому дослідницькому форумі пропонується обговорити питання розробки стандарту оцифрування аналогового фольклорного матеріалу, правових основ зберігання та його використання в електронному вигляді, а також інші проблеми. Найближчим часом очікується видання наукового збірника за матеріалами конференції.

Ліна Добрянська

¹ За адресою <http://www.imli.ru/nauka/translation.php>. Реєстрація користувачів відбувалася на сайті <http://www.yatv.ru/>. Інтернет-трансляція конференції була здійснена за фінансової підтримки Російського гуманітарного наукового фонду, проєкт 10-04-12113в «Інтернет-трансляції конференцій ІМЛІ РАН: публичність пространства наукових дискусій (руководитель А.Б. Куделин)».